

2006-2007

Creaties

Spectra Ensemble olv. **Filip Rathé**
Eötvös, Francesconi, Kurtág

donderdag 18 januari 2007

Creaties . Seizoen 2006-2007

DoelenEnsemble . Orkest de Volharding olv. Jussi Jaatinen
vrijdag 22 september 2006

I Solisti del Vento . Bart Moeyaert
vrijdag 10 november 2006

Bl!ndman . Quatuor Danel
vrijdag 24 november 2006

Champ d'Action olv. Jaan Bossier
zaterdag 2 december 2006

**Spectra Ensemble olv. Filip Rathé
donderdag 18 januari 2007**

Spiegel Strijkkwartet . Liu Fang
donderdag 8 februari 2007

Champ d'Action en Studenten Conservatorium Antwerpen
olv. Vinko Globokar
donderdag 10 mei 2007

deFilharmonie . Collegium Vocale Gent
Choeur Symphonique de Namur olv. Philippe Herreweghe
vrijdag 8 juni 2007 . Kathedraal Antwerpen

begin concert **20.00 uur**
pauze omstreeks **20.40 uur**
einde omstreeks **21.40 uur**

de reeks Creaties wordt gesteund door
SORODHA / Société Royale d'Harmonie

inleiding **Mark Delaere . 19.15 uur . Foyer**
teksten programmaboekje **Mark Delaere**
coördinatie programmaboekje **deSingel**

Gelieve uw **GSM uit te schakelen!**

Cd's

Bij elk concert worden cd's te koop aangeboden door
't KLAverVIER, Kasteeldreef 6, Schilde, 03 384 29 70
www.tklavervier.be

Foyer deSingel

enkel open bij avondvoorstellingen in Rode en/of Blauwe Zaal
open vanaf 18.40 uur

kleine **koude of warme** gerechten te bestellen v r 19.20 uur
broodjes tot net v r aanvang van de voorstellingen en tijdens
pauzes

Hotel Corinthia (Desguinlei 94, achterzijde torengebouw ING)

- Restaurant HUGO's at Corinthia
open van 18.30 tot 22.30 uur
- Gozo-bar
open van 10 uur tot 1 uur, uitgebreide snacks tot 23 uur
deSingelaanbod: tweede drankje gratis bij afgifte van uw
toegangsticket van deSingel voor diezelfde dag

Spectra Ensemble

Filip Rathé muzikale leiding

Anna Maria Pammer sopraan . **Luigi Gaggero** cimbalom

Peter Eötvös ( 1944)

Psy (1996)

voor fluit, cello en cimbalom

Luca Francesconi ( 1956)

Kubrick's Bone, concerto voor cimbalom en ensemble
(2005, wereldcreatie)

pauze

György Kurtág ( 1926)

Boodschappen van wijlen Mevrouw R.V. Trousova, opus 17
(1976-80)

voor sopraan en ensemble op 21 Russische gedichten van Rimma Dalos

Het cimbalom en de openheid voor andere culturen in de hedendaagse muziek

Tijdens het concert van vanavond speelt het cimbalom de hoofdrol. Dit muziekinstrument komt voor in de populaire muziek, in de folk en in de kunstmuziek. Het is terug te vinden in de klassieke muziek van Iran, en verder in Centraal-Azië, China, Korea, Indië, Noord-Afrika, West- en Oost-Europa en van daaruit werd het instrument ook verspreid in de Verenigde Staten. Het cimbalom is een trapeziumvormig snaarinstrument dat bespeeld wordt met houten lepeltjes of hamertjes. Het instrument is dus enigszins vergelijkbaar met een piano, waar de klank eveneens geproduceerd wordt door het aanslaan van snaren met hamertjes. Alleen zitten daar bij de piano mechanische verlengstukken tussen, die door de toetsen in werking gesteld worden. De pianist gebruikt tien vingers om toetsen verspreid over het klavier in te drukken. Bij het cimbalom ontbreken de mechanische hefboomen en het klavier, en gebruikt de cimbalomspeler slechts zijn twee handen om de snaren rechtstreeks aan te slaan met de hamertjes. Op het modern concertcimbalom op poten bevindt zich tevens een pedaal dat de snaren kan dempen.

Niet enkel de ruime geografische verspreiding maar ook de aanwezigheid in verschillende sociale contexten maakt van het cimbalom een 'universeel' instrument. Vele instrumenten hebben een éénduidige socio-culturele connotatie. Denk maar aan de lier die door de god van de kunst betokkeld wordt (Apollo: verheven, evenwichtig, bedachtzaam) tegenover de aulos, een blaasinstrument dat door de god van de wijn bespeeld wordt (Dyonisos: dronkenschap, losbandigheid). Tot op de dag van vandaag worden snaar- en blaasinstrumenten daarom respectievelijk met hoge en lage cultuur geïdentificeerd. De fluit, zeker wanneer ze bespeeld wordt door een vrouw, en de doedelzak zijn liederlijke instrumenten, terwijl de piano het instrument is van de jonge juffrouw uit de hogere burgerij. Het cimbalom doorkruist deze

sociale distincties met verve. De oudst bekende afbeelding (Byzantium, twaalfde eeuw) toont het instrument in de handen van koning David. Op voorstellingen uit de renaissance wordt het instrument zowel bespeeld door engelen en andere hemelbewoners als door edelen en volksmensen, in het laatste geval in combinatie met draailier of doedelzak. Louis XIV en met hem de voornaamste hoven in Europa vatten een voorliefde op voor het instrument, dat tegelijkertijd ook furore maakt in de Europese (volks)dansmuziek. Misschien heeft de opgang van de piano sinds de negentiende eeuw ertoe geleid dat het cimbalom vanaf dan voornamelijk in de volksmuziek is terug te vinden, en wel in zo uiteenlopende streken en muzikale tradities als de Oostenrijkse en Zwitserse Alpen (Strüchmusi), Engelse en Ierse fiddler-muziek, Oost-Europese zigeunermuziek of Amerikaanse country-muziek (square-dance). Tijdens de twintigste eeuw komt het cimbalom dan weer geregeld voor in de kunstmuziek, vooral diegene die geïnspireerd is door de volksmuziek van de Oeral tot Hongarije. Ethnomusicologen als Béla Bartók registreerden de muziek van de zigeuners met de typische bezetting van cimbalom, viool, klarinet en contrabas, en via die weg kreeg het cimbalom ook een plek in de concertmuziek.

Het is dus geen toeval dat een aan het cimbalom gewijd programma werk bevat van twee Hongaarse componisten die de muziek van Bartók zeer genegen zijn en die net zoals hun grote voorbeeld elementen uit de volksmuziek combineerden met een radicaal moderne toonspraak. De Hongaarse zigeunermuziek is dus niet veraf in de werken van Zoltán Kodály (Háry János) of Béla Bartók (Rapsodie nr 1 voor viool en orkest). Ook Igor Stravinsky leert het instrument kennen via een beroemd Hongaars cimbalist. Tijdens de oorlog componeerde hij de burleske 'Reynard' (1915-16) 'aan het cimbalom', dat hij later ook in de bezetting van 'Ragtime' (1918) voor 11 instrumenten opneemt. Of hoe de Amerikaanse jazz en de Oost-

Zoltán Kodály in 1960, tijdens een repetitie van de Háy János Suite, waarin het cimbalom een prominente rol vervult.

Europese zigeunermuziek elkaar ontmoeten in een werk uit de vooruitstrevende kunstmuziek! Minder bekend is de vroege instrumentatie van Stravinsky's 'Les Noces' (1919), althans van de eerste twee scènes hieruit. Stravinsky zet hier naast de vocale elementen een ensemble in bestaande uit twee cimbaloms, pianola, harmonium en slagwerk. Deze prachtige combinatie bergt referenties aan de Oost-Europese volksmuziek in zich, maar is ook uiterst geschikt voor de mechanische ritmische drive die zo typisch is voor dit werk.

Ook in de naoorlogse kunstmuziek duikt het cymbalom regelmatig op in het concertprogramma, vooral via de Hongaarse (zigeuner)connectie. Een uitzondering vormt 'Eclats' (1965) van Pierre Boulez, die helemaal niet de purist is waarvoor hij versleten wordt ('Westerse elitaire avant-garde'). Boulez zet in deze compositie op vanzelfsprekende wijze een cymbalom in, net zoals hij veel later drie sets met keteldrums zou gebruiken (in '...sur Incises', 2001). György Kurtág schreef een tiental composities voor cymbalom in combinatie met één of meerdere instrumenten. Bovendien duikt het instrument ook in talrijke Kurtág-werken voor grote bezetting op. Peter Eötvös schreef een concerto voor cymbalom, naast enkele kamermuziekwerken met dit instrument. In feite zijn er teveel hedendaagse componisten om op te noemen die dankbaar gebruik maken van het cymbalom. Ongetwijfeld worden ze tot dit instrument aangetrokken omwille van zijn bijzondere klank, maar daarnaast speelt zeker ook het feit een rol dat het cymbalom op het kruispunt staat van zeer vele en zeer uiteenlopende muziekculturen. De ruime geografische verspreiding, de wisselwerking tussen volks- en kunstmuziek en het gebruik van dit instrument in zeer verschillende socioculturele contexten maken het cymbalom bij uitstek geschikt om het multiculturele karakter van de hedendaagse muziek te onderlijnen.

Peter Eötvös

Psy voor fluit, cello en cymbalom (1996)

Eötvös schreef in 1993 een cymbalomconcerto (Psychokosmos). Wellicht vormt dit de aanleiding om het instrument drie jaar later ook te gebruiken in een trio waarvan oorspronkelijk twee

versies tot stand kwamen (fluit, cello, cymbalom of marimba), en in 2002 nog een versie voor fluit, altviool en harp. Ik ben geneigd te geloven dat de twee laatstgenoemde versies uit pragmatische overwegingen ontstaan zijn. Slagwerkers (marimba) zijn makkelijker te vinden dan cymbalomspelers, en in het kielzog van Debussy's trisonate voor fluit, altviool en harp zijn heel wat vaste ensembles ontstaan die de 2002-versie op hun repertoire kunnen nemen. Wellicht horen we vanavond de versie zoals ze écht bedoeld is door de componist. Alleszins verwijst 'Psy' muzikaal ook terug naar een veel ouder werk, namelijk 'Now, Miss!' (1972) voor viool, synthesizer en tape. De tape bevat 'concrete' klanken, namelijk zeegeluiden. Misschien gaat de stormachtige cymbalompartij hier wel op terug?

Luca Francesconi

Kubrick's Bone, concerto voor cymbalom en ensemble (2005, wereldcreatie)

De titel van dit nieuwe werk verwijst uiteraard naar de beroemde scène uit Stanley Kubricks film '2001: A Space Odyssey' waarin een voorhistorische mensaap ontdekt dat een knook ook kan gebruikt worden om soortgenoten te verjagen of te doden. De menselijke beschaving is geboren! In Kubricks visioen is de knook het eerste voorbeeld van het gebruik van technologie door de mens. In Francesconi's compositie staat Kubricks been natuurlijk voor de houten stokjes waarmee het cymbalom bespeeld wordt. Hij verbindt daar het muzikale spel tussen mens en machine aan, zoals zich dit exemplarisch via het cymbalom in verschillende muziekculturen heeft gemanifesteerd. De compositie reflecteert in haar geheel de evolutie van de technologie, al was het maar omdat het stuk in golfbewegingen steeds complexer wordt.

György Kurtág

Boodschappen van wijlen Mevrouw R.V. Trousova, opus 17 (1976-80)

voor sopraan en ensemble op 21 Russische gedichten van Rimma Dalos

Voor Kurtág heeft de Russische taal een sacrale, rituele

Luca Francesconi © Mauro Fermariello

connotatie die hij in het werk van de in Hongarije levende Russische dichteres nog versterkt ziet. De componist selecteerde 21 gedichten uit haar oeuvre, en groepeerde die in drie delen. 'Eenzaamheid' (dl. 1, twee lange teksten), 'Iets Erotisch' (dl. 2, vier teksten) en 'Bittere ervaring, lief en leed' (dl. 3, vijftien zeer korte teksten) geven vanuit het standpunt van de vrouw het tragische parcours weer van een mislukte liefde, dat uitmondt in vernedering en dood. De kernachtigheid van de gedichten, hun vermogen om met een enkel woord een hele gevoelswereld op te roepen, maakt deze poëzie bij uitstek geschikt voor Kurtág, die met zijn muziek dezelfde idealen nastreeft. De instrumentatie is op een opmerkelijke manier benut. Uiteraard fungeert de sopraan als het 'lyrisch subject' van de poëzie: zij doorloopt het emotionele traject van Mevrouw Trousova. Het ensemble ondersteunt dit traject in klank, kleur en articulatie, en moet alleen al daarom een grote samenstelling hebben. Er zijn drie groepen met melodische instrumenten te onderscheiden in het ensemble: hobo, klarinet en hoorn (blaasinstrumenten); harp, klavier en cimbalom (snaarinstrumenten); viool, altviool en contrabas (strijkinstrumenten). Hoorn, cimbalom en altviool zijn de centrale instrumenten van deze groepen, omdat ze in de meeste liederen voorkomen, en omdat ze vaak een dialoog aangaan met de zangstem. Daarnaast is er een rijk arsenaal aan slagwerkinstrumenten (let op de hartverscheurende klank van brekend glas) dat echter - net zoals de mandoline - slechts zeer spaarzaam ingezet wordt. De muziek volgt de algemene lijn van de tekst. De stukken worden steeds korter, de toon steeds schrijnender, de instrumentatie steeds dunner totdat er niets rest dan wanhoop en stilte. De 'Boodschappen van wijlen Mevrouw R.V. Trousova' is één van de pakkendste werken uit de recente muziekgeschiedenis.

György Kurtág

Boodschappen van wijlen Mevrouw R.V. Trousova, opus 17
op 21 Russische gedichten van Rimma Dalos

I. EENZAAMHEID

1. In een ruimte

In een ruimte van 6 bij 4 meter
Bij een druk van 6 000 atmosfeer van eenzaamheid,
Bij een temperatuur van 400 000 graden
van onvervulde verlangens
bevriest een mens.

2. De dag is gevallen

De dag is gevallen als een guillotine,
De dag, volgestouwd met beloftes,
met hulp voor wie geen hulp kan baten,
met leugens, komedies, intriges,
met een lappendeken van waarheden
gemaakt uit resten van leugens en lafheid.

Ontzegelde eenzaamheid
van een leeg bestaan,
de overgebleven kruimels van vertrouwen
geklemd tussen twee kussen.

II. LICHT EROTISCH

1. Heet

Heet, heet, heet - heet van verlangen.
Ik dorst naar jou als naar levensgevend vocht.
Kleef aan mij
met de volle lengte van je benen,
met jouw borst, met de holte van jouw buik,
voel de zijde van mijn huid
met jouw nerveuze vingers.
Uw kus zal mij niet redden -
vergiftig mij gewoon.
Ik wil je volledig nemen zonder iets over te laten.
Zie je dan niet
hoe ik brand van verlangen naar jou?

2. Twee ineengestrengelde lichamen

Twee ineengestrengelde lichamen,
rood, wit, zwart.
Het bevredigend genot
van de strelingen van de liefde.
Mijn huid werd roze,
brandend onder jouw kussen.
Jouw gelaat werd bleek
van onderdrukt verlangen.

3. Waarom zou ik...

Waarom zou ik geen
kreten slaken als een varken
wanneer iedereen om mij gromt.

4. Tsjastoesjka

Bijt mij in het hoofd,
bijt mij in de borst!
Ik sta naakt voor jou,
dus bijt me - waar je maar wil.

III. BITTERE ERVARING - LIEF EN LEED

1. Je nam mijn hart...

Je nam mijn hart
op de palm van je hand,
die je dan voorzichtig omdraaide.

2. Grote ellende...

Grote ellende -
dat is de liefde.
Bestaat er enig groter geluk?

3. Keitjes

Mijn geliefde
bracht me keitjes.
Ik verheug mij in hun talrijke kleuren.

4. De fijne naald...

De fijne naald van het lijden
zal mijn hart doorboren.
Zo zal ik sterven.

5. Ik weet dat mijn geliefde...

Ik weet dat mijn geliefde
me niet nodig heeft.
En toch slaap ik gerust.

6. Herfstbloemen verwelken...

Herfstbloemen verwelken,
Monotone regen zonder einde.
Zo verlaat het leven de natuur.

7. In U zoek ik mijn heil

In U zoek ik mijn heil,
maar vind ik mijn ondergang.

8. Uw verdwijningen...

Uw verdwijningen
zijn als gaten in het geheugen.
Er ontbreekt een link in de actie.
Maar er is een andere link
die men tijd noemt.

9. Zonder jou...

Zonder jou
ben ik als die vrouw in het badhuis
met de afgesneden borsten.

10. Hou van mij...

Hou van mij,
vergeef mij -
Mijn wensen zijn zo simpel.

11. Vereffening...

Oog om oog,
liefde om liefde;
En dan
de zoete schaamte
Van het evenwicht
vereffend
op afbetaling.

12. Een speeltje...

Laat mijn woorden niet klinken als verwijten:
ik was slechts een speeltje, maar geloofde dat ik een heldin was.

13. Waarom sprak je...

Waarom sprak je
die afschuwelijke woorden,
wanneer er een wolkbreuk was?

14. In de wolkbreuk...

In de wolkbreuk
van wellustige blikken
stond ik naakt tot op het bot.

15. Voor alles...

Voor alles
wat we ooit samen deden -
Betaal ik.

Spectra Ensemble

Het Spectra Ensemble werd in 1993 opgericht en stelt zich tot doel nieuwe muziek van eigen bodem te brengen in een bevruchtende dialoog met de internationale muziekcène. In deze optiek geeft het ensemble regelmatig compositieopdrachten waarmee het wil bijdragen tot de rijke stilistische verscheidenheid, eigen aan het hedendaags muziekgebeuren. De vele nieuwe werken die voor het ensemble worden geschreven, worden in de concertprogrammering steeds in een internationaal en historisch perspectief geplaatst. Zo creëerde het Spectra Ensemble reeds composities van onder anderen Pierre Bartholomé, Joachim Brackx, Boudewijn Buckinx, Frits Celis, Claude Coppens, Stefaan De Lange, Raoul Desmet, Alvaro Guimaraes, Lucien Goethals, André Laporte, Geert Logghe, Frank Nuyts, Filip Rathé, Hans Roels, Lucien Posman, Pieter Schuermans, Thomas Smetryns, Bert Van Herck, Petra Vermote en Violeta Dinescu, Nicolaus A. Huber (Duitsland), Niki Kemp (Engeland), Uljas Pulkkis (Finland) en Gilberto Mendes (Brazilië). Het Spectra Ensemble gaf concerten in België, Nederland, Frankrijk, Duitsland, Denemarken, Roemenië en Brazilië. Verschillende concerten werden (live) uitgezonden door radio en televisie. Het Spectra Ensemble realiseerde inmiddels vier cd-opnamen: 'Belgian Contemporary Chamber Music', 'Karoena' (kameropera van Boudewijn Buckinx), Gilberto Mendes' 'Chamber Music' en een dubbel-cd met de integrale vocaal-instrumentale muziek van Lucien Goethals. Sinds het seizoen 2001-2002 is het Spectra Ensemble een contractuele partner van De Bijloke.

Anna Maria Pammer

Anna Maria Pammer studeerde zang, altviool, lied, oratorium en opera-uitvoering aan de Hochschule für Musik und darstellende Kunst in Wenen. Na haar studies werd ze geëngageerd door de internationale operastudio van de opera van Zürich. Haar eerste grote succes kende ze met een rol in 'Der Schuhu und die fliegende Prinzessin' van Udo Zimmermann onder leiding van de componist in het kader van de Salzburger Festspiele 1995 en in de opera van Leipzig. Anna Maria Pammer zong concerten met de Wiener Symphoniker, met het orkest van de RAI Turijn en van Teatro La Fenice in Venetië, Brucknerorchester, La Chapelle Royale en Klangforum Wien onder leiding van dirigenten als Roger Norrington, Roberto Abbado, Philippe Herreweghe en Franz Welser-Möst. Anna Maria Pammer engageert zich graag voor hedendaagse muziek.

Luigi Gaggero

Luigi Gaggero studeerde cimbalom bij Márta Fábrián in Boedapest, slagwerk bij Andrea Pestalozza in Genua en aansluitend bij Edgar Guggeis en Rainer Seegers aan de Hochschule für Musik 'Hanns Eisler' in Berlijn. Als slagwerksolist en in kamermuziekverband was Gaggero te horen op het Ultraschall Festival, in het Konzerthaus en de Philharmonie van Berlijn, Dresdner Musikfestspiele, Konzerthaus Dortmund, Musica-Strasbourg, de Biennale in Venetië e.a. Als

cimbalist maakte hij deel uit van grote orkesten als Berliner Philharmoniker, SWR Freiburg, Münchner Philharmoniker, Orchestra del Teatro La Fenice in Venetië,.. Gaggero werkte tevens samen met ensembles voor hedendaagse muziek, waaronder Ensemble Scharoun, MusikFabrik, Musiques Nouvelles, Resonanz etc. Gaggero wil de traditionele omgang met het cimbalom verruimen door nieuwe speeltechnieken te ontwikkelen door samen te werken met componisten. Luca Antignani, Ivan Fedele, Luca Francesconi en vele anderen droegen concerten en solowerken aan hem op. Luigi Gaggero is verbonden aan het conservatorium van Strassbourg, waar hij de enige cimbalomklas van Europa leidt.

Spectra Ensemble

muzikale leiding
Filip Rathé

viol
Pieter Jansen
Veerle Van Gorp

altviol
Bram Bossier

cello
Lieven Baert

contrabas
Jan Verheye

fluit
Jan Vercruysse

hobo
Jan Maebe

klarinet
Kris Deprey

hoorn
Jan Van Duffel

piano
Luc Van Loo

celesta
Frederik Croene

harp
Annelies Boodts

mandoline
Thomas Smetryns

percussie
Frank Van Eycken
Björn Denys

volgend concert creaties in deSingel

do 8 feb 2007 . 20 uur . Blauwe Zaal

Spiegel Strijkkwartet . Liu Fang pipa

Elisa Kawaguti, Stefan Willems viool

Leo De Neve altviool Jan Sciffer cello

Toru Takemitsu
Kee-Yong Chong
Tan Dun

A Way alone (1980)
Strijkkwartet nr 3 (wereldcreatie)
Ghost Opera,
voor strijkkwartet en pipa (1994)

€ 15 (-25/65+ € 10 / -19 jaar € 8)
inleiding Dirk Moelants . 19.15 uur . Foyer

tickets | hoofdinangang

Dagvula 2018, B-2018, Antwerpen

www.dcsingel.be | tickets@dcsingel.be

T +32 (0)3 268 28 28 | F +32 (0)3 268 28 00

opendingsuren ma-vr 10-15 uur | za-ë 15 uur

administratie v.z.w.

Jan Van Rielwijk aan 135 | B-2018, Antwerpen

T +32 (0)3 268 49 00 | T +32 (0)3 268 49 55

o@dcsingel.be

Belasting en Financiële Instellingen van de Vlaamse Gemeenschap
Ingenieur van de Staat

AGFA

